

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(29 квітня 2020 року)

ОДЕСА
2020

УДК 343.98:343.95
К82

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Криміналістичні та психологічні аспекти досудового роз-
слідування: матеріали наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса,
29 квітня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. 214 с.

УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2020

ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ

Ребрік О.,

курсант ОДУВС

Науковий керівник: Ковальова О. М.,

викладач кафедри криміналістики та психології ОДУВС

Проблема ефективного досудового слідства стосується, насамперед, проблеми ефективного проведення слідчих дій як процесуального способу збирання, перевірки, оцінки та використання доказів. Так як за допомогою саме слідчих (розшукових) дії слідчі підрозділи мають змогу довести чи спростувати вину особи, зберігаючи при цьому всі принципи кримінального процесуального законодавства. Як вдало зазначав В. А. Образцов, якість використання інформаційного потенціалу, належне оволодіння та конструктивна реалізація корисної інформації знаходяться в прямій залежності від того, наскільки ефективно використаний слідчим тактичний, методичний, технічний арсенал кожної із проведених ним дій [1, С. 9]. Так, дійсно, чим вище активність слідчого та його інтелектуальні здібності, тим результативніше проведені слідчі дії й розслідування в цілому.

Сьогодні в криміналістиці існує достатня кількість праць учених, присвячених детальному викладу слідчих дій, зокрема, їх поняттю, сутності, вирішуваних завдань тощо. Слід згадати таких вчених криміналістів як: Р. С. Белкін, В. К. Весельський, В. С. Кузьмичов, І. М. Лузгін, В. Т. Нор, В. А. Образцов, Ю. М. Черноус, С. А. Шейфер та багато інших [2].

Під час досудового розслідування допиту належить визначальне місце: з усього бюджету часу, що витрачається слідчим на проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних дій, на допит витрачається понад 80%. Допит розглядають як процес передачі слідчому особою, що допитується, інформації про подію, яка розслідується, або про пов'язані з нею обставини й осіб. Але, як спосіб отримання відомостей від особи, якій відомі дані, що цікавлять слідство, допит виступає лише в інформаційному плані. На практиці – це одна з найбільш складних слідчих (розшукових) дій. Складність допиту визначається не тільки тим, що слідчому нерідко протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але і тим, що у показаннях добросовісної особи, яка допитується, можуть міститися помилки, перекручування і вигадки, які необхідно виявити і врахувати на шляху встановлення об'єктивних обставин кримінального провадження. Допит вимагає від слідчого високої професійної майстерності.

Тактика проведення допиту включає три етапи: підготовчий, робочий і заключний. Розглянемо перший із них.

Підготовка до допиту включає:

- а) збирання вихідних даних;
- б) тактичне забезпечення допиту;
- в) вибір часу і місця допиту;
- г) визначення способу виклику на допит;
- д) технічне забезпечення допиту;
- е) складання плану.

Стосовно тактики проведення допиту, слід зазначити, що найбільш доцільним є побудова допиту у формі вільної розповіді, поєднаної з використанням простих, коротких і зрозумілих запитань.

Під час проведення допиту, враховуючи саму особу неповнолітнього, можна застосувати такі тактичні прийоми допиту:

- наведення прикладів із життя осіб, які стали на злочинний шлях у ранньому віці, а саме – перспективу все життя провести за ґратами не досягнувши нічого в житті;

- викликати почуття аморальності вчинених протиправних дій, які обов'язково повинні бути пов'язанні з роз'ясненням, що не пізно стати на шлях виправлення і що ви, як слідчий, бажаєте допомогти;

- демонструвати поінформованість, яка, у свою чергу, змусить розповісти неповнолітнього всі обставини провадження;

- роз'яснити, що сприяння слідству дасть передбачену законом змогу пом'якшити або в деяких випадках уникнути кримінальної відповідальності та ін.

Заслужують на увагу й такі тактичні прийоми:

- які заохочують допитуваного до роздумів та дачі свідчень: постановка запитань, котрі дозволяють уточнити, яка саме інформація відома допитуваному за даним провадженням; нагадування у загальних рисах про подію, що відбулася, уточнення його емоціонального стану, обстановки, умов, за яких формувалися його свідчення; оживлення асоціативних зв'язків з метою відновлення у пам'яті сприйнятих ним факторів і т.п.;

- спрямовані на створення психологічного дискомфорту для допитуваного при активній протидії слідству з метою відмови допитуваного від протидії та введення слідства в оману, створення уяви про безнадійність таких спроб, використання сумнівів допитуваного у спроможності дотримуватися до кінця обраної ним неконструктивної позиції, раптове пред'явлення найбільш важливих доказів та ін.;

- які застосовуються у безконфліктних ситуаціях: створення доброзичливої обстановки на допиті, що сприяє дачі повних та достовірних

свідчень, оживлення асоціативних зв'язків та надання допомоги у згадуванні сприйнятих допитуваним фактів, постановка уточнюючих питань з метою не допустити у свідченнях прогалин та неточностей та ін.;

- використовувані у конфліктних ситуаціях: створення на допиті суворой робочой обстановки, котра була б несприятливою для виразу неприязні до слідчого, а навпаки, викликала б повагу до нього; подолання неконструктивної позиції, створення враження про повну поінформованість слідчого про обставини справи; переконання допитуваного у безперспективності конфлікту, суперечок та приховування відомих йому фактів та ін.

Викрити неправду можна активним веденням допиту, тобто ставленням значної кількості запитань, що призводить до дезорганізації психічних процесів, тому що особі важко утримувати у пам'яті відповіді на попередні запитання [3].

Криміналістичній науці і слідчій практиці відомі наступні види питань, що можуть бути задані допитуваному: доповнюючі, уточнюючі, нагадуючі, контрольні, викриваючі.

1.Доповнюючі питання задаються з метою заповнити отримані показання, ліквідувати наявні в них пробіли.

2. Уточнюючі питання можуть бути задані для конкретизації отриманих відомостей.

3. Нагадуючі питання мають на меті оживити пам'ять допитуваного, викликати ті або інші асоціації. Нагадуючих питань зазвичай задається декілька, щоб сприяти процесу послідовного пригадування.

4. Контрольні питання задаються з метою перевірити отримані показання або одержати дані для такої перевірки.

5. Викриваючі питання покликані розкрити неправду, очевидну для слідчого. Їх постановка пов'язана зазвичай з пред'явленням допитуваному достовірних доказів, що спростовують його показання. Такі питання, як правило, складаються з двох частин. У першій фіксується пред'явлення допитуваному того або іншого доказу, друга містить пропозицію пояснити цей доказ або пов'язану з ним обставину.

Формулювання питань повинно бути таким, щоб виключити можливість односкладної відповіді (типу „так” або „ні”). Питання повинні бути чіткими, конкретними, зрозумілими і відноситися до предмету допиту.

Загалом, можна підсумувати, що планування і підготовка до проведення допиту включає в себе три основних елементи:

а) організаційний – забезпечення раціонального проведення допиту (коли і де доцільно провести його з позиції раціонального використання

бюджету часу і можливостей слідчого – сьогодні, завтра, ранком, увечері, одному або з помічником, які використати технічні засоби і т.п.);

б) змістовний – визначення повноти і взаємозв'язку обставин, які підлягають встановленню;

в) тактичний – встановлення відповідних засобів і прийомів вирішення конкретних завдань допиту (кого допитати раніше, яку інформацію необхідно зібрати або перевірити для викриття неправдивих показань, який рівень «готовності» допитуваного для реалізації намічених тактичних прийомів і т.п.).

Теоретична концепція допиту як криміналістична побудова включає в себе наукові положення, об'єднані в три блоки: 1) психологічний; 2) правовий і моральний; 3) тактичний; 4) організаційно-технічний. Блок психологічних положень – це або положення загальної психології, пов'язані з такими психологічними процесами, як сприйняття, пам'ять, відтворення тощо, або дані деяких розділів юридичної психології, що відображають, головним чином, дефекти цих процесів, специфіку процесів спілкування між учасниками допиту, ситуацій, які при цьому виникають, тощо. Оскільки обсяг матеріалу, відведеного на статтю, обмежений, ми не будемо розглядати їх, а зробимо висновок про те, що тактика допиту в цілому і всі її елементи повинні мати міцну психологічну основу як необхідний компонент їх наукового фундаменту; загальна тенденція психологізації криміналістичної тактики знаходить тут повне вираження, по суті, стає імперативною вимогою [4].

Блок правових і моральних положень включає в себе, поряд із аксіоматичними положеннями процесуального і морального порядку, такі, зміст яких проблематичний, а поняття досить аморфне, типу “духу закону”, і які, водночас, періодично відіграють вирішальну роль для тактики допиту. Положення цього блоку тісно стикаються з положеннями блоку тактичних положень, і тому доцільно розглядати їх комплексно.

Така слідчі дії, як допит є вкрай важливими при розслідуванні будь-якого злочину і вимагають відповідних знань щодо їх організації та порядку проведення. Від знань тактичних основ їх проведення залежить ефективне отримання доказів у провадженні, а тому і встановлення істини в ній.

Література

1. Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов / [под ред. В. А. Образцова]. М. : Юристь, 1999. 501 с.

2. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія / С. М. Стахівський. К., 2005.
3. Криміналістика : підручник / кол. авт. : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 4-те вид., перероб. і доп. Х., 2008.
4. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія / Чаплинський К. О. Дніпропетровськ, 2006.

Крижна В. В.	
ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ЗБРОЇ.....	40
Кузнєцов В. В., Горбаньов І. М.	
НАПЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ.....	43
Лісніченко Д. В.	
ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ З МОБІЛЬНИХ ТЕРМІНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ (СМАРТФОНІВ), ЯКІ БУЛИ ВИЛУЧЕНІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	47
Манукян В. М.	
ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ СЕРІЙНОГО ВБИВЦІ.....	51
Мельнікова О. О., Безродна А. В.	
КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЦИХ ЗЛОЧИНІВ...	55
Натяжко М. С.	
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	59
Нуца М. П.	
КРИМІНАЛІСТИЧНА ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЇ, ОТРИМАНОЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ТРАНСПОРТНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ.....	61
Пацалова О. О.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	64
Ребрік О.	
ДЕЯКІ ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ.....	67
Слободянюк А. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ СУДОВО-ОПЕРАТИВНОЇ ФОТОГРАФІЇ.....	71
Теслюк І. О.	
ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ДАНИХ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	74
Усата Г.	
МОБІЛЬНИЙ ТЕЛЕФОН (СМАРТФОН) ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛІСТИЧНО ЗНАЧИМОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	77
Федоров І. В.	
ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИНЦИПУ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	81